

Quim Lecina: actor amb més de quaranta anys de dedicació a les Arts Escèniques, Cinema i Televisió. Va ser membre fundador del Teatre Lliure de Barcelona (1976). En el camp de la creació d'espectacles de Teatre i Música, des de l'any 1985, ha participat com a autor, director i sovint també com a intèrpret, en una trentena d'espectacles. Ha estat Professor d'interpretació a l'Institut del Teatre (Barcelona), Escola de Teatre El Galliner (Girona) i al Conservatori del Liceu de BCN.

ARSinNOVA Cor de Cambra: es va crear l'any 2007 i actualment està format per una trentena de joves cantants amb formació musical i una dilatada experiència coral. Dirigit per Pere Lluís Biosca, interpreta un repertori divers, dins el qual destaca la música contemporània i d'autors catalans. Ha estat guardonat amb el primer premi del Festival Internacional Coral de Malgrat de Mar (2011), el primer premi al Certamen Coral de Ejea de los Caballeros (2012), i el primer premi al XV Gran Premio de Nacional de Canto Coral (Gijón 2013).

Coral Germanor Empordanesa: la Coral Germanor Empordanesa és una secció del Casino Menestral Figuerenc. Els seus inicis es remunten a l'abril de 1914, any de la seva fundació. Després de 46 anys d'inactivitat, al febrer de 2008, sota la direcció de Claudia Coral, soprano i professora de cant de l'escola, el Casino Menestral recuperà la coral per a tots els aficionats del cant. És un cor mixt que treballa repertori popular i tradicional català i sud-americà, entre d'altres.

Cobla La Flama de Farners: fundada l'any 1981 a Sta. Coloma de Farners pel mestre Josep Carbó i Vidal. Dirigida des de l'any 2009 per Jordi Molina, ha realitzat una vintena d'enregistraments i actua habitualment arreu del país, fets que la consoliden com una de les cobles més consolidades de les comarques gironines.

Dels ous ferrats a la cendra (cantata empordanesa)

Cantata per a cobla, cor i dos percussionistes

Música: Jordi Molina

Textos: Vicenç Pagès Jordà

Intèrprets:

Actor-narrador: Quim Lecina

ARSinNOVA Cor de Cambra. Direcció: Pere Lluís Biosca

Coral Germanor Empordanesa. Direcció: Claudia Coral

Cobla La Flama de Farners

Percussionistes: Fani Fortet i Pere Olivé

Fitxa tècnica:

Posada en escena: Quim Lecina

Disseny de projeccions: Ainhoa Dios

Disseny de llums: Marc Trullàs

En aquesta cantata hi trobem sis personatges, reals o literaris, que s'han convertit en mites de l'Empordà: Salvador Dalí, el Clavell Morenet, la Mila de *Solitud*, Lídia de Cadaqués, el Sabater d'Ordis i els habitants de les cales de Begur. Els autors d'aquests mites són Salvador Dalí (*Vida secreta*), Josep Maria de Sagarra (*Cançons de rem i de vela*), Víctor Català (*Solitud*), Carles Fages de Climent (*Balada del sabater d'Ordis*) i Josep Pla (*El meu país*). Cadascun se situa en un espai determinat: Figueres, Port de la Selva, el massís del Montgrí, Cadaqués, Ordis, Begur. A mesura que la cantata avança, l'edat dels personatges evoluciona des dels records intrauterins fins a la cendra final.

La cantata musica els poemes de Sagarra i de Fages de Climent i les proses de Pla i Dalí. Les peces dedicades a la Mila de *Solitud* i a Lídia de Cadaqués han estat escrites per Vicenç Pagès Jordà. Els fragments literaris inclosos en el programa són els originals, sense els ajustaments a què han estat sotmesos per adaptar-los a la composició musical.

1. Proemi
2. Records intrauterins (Salvador Dalí)
3. La balada del clavell morenet (Josep Maria de Sagarra)
4. Els tres desitjos de la Mila (a partir de *Solitud*, de Víctor Català)
5. Entreacte
6. Les corrandes de Lídia de Cadaqués
7. Balada del sabater d'Ordis (Carles Fages de Climent)
8. Les cales de Begur (Josep Pla)
9. Coda

1. Proemi

Autoritats, pagesos, ciutadans:
sou benvinguts en aquest espectacle.
Esperem que us faci picar de mans.

Hem preparat una cantata amable,
sense mal gust, renecs, fetge ni sang,
i tot seguit, companys, faré d'oracle.

Són, ben comptats, sis temes musicals
que van narrant el curs d'una persona:
començament, maduresa, final.

I cadascú, tant si és home com dona,
hi trobarà trossos, fragments, retalls
del pas del temps, que ve a ser una
roda.

És l'Empordà una terra ufana
que ha donat el millor del país.
Ja es veu prou bé que escombrem cap a
casa.

Hi surt Dalí, fetus intrauterí,
i els ous ferrats que veia dins la mare.

També Josep Maria de Sagarra,
que va cantar el clavell morenet,
aquell vailet que era el rei de les xarxes.
De *Solitud*, de Caterina Albert,
hi apareix la jove ermitana,
dona innocent, amb un futur incert.
De Cadaqués, la peixatera ufana:
Lídia Nogués, filla de la Sabana.
De Castelló, en Fages de Climent,
va dominar l'art vell de l'epigrama
i va cantar l'orat sabater d'Ordis.
I Josep Pla, fill de Palafrugell,
va retratar un món que se'n va en orris.

Cor

Amb ous ferrats comença aquest viatge
que acabarà amb la paella freda.
S'apaga el foc enmig de tantes brases,
resta el dolor, el neguit i la cendra.

2. Records intrauterins (fragments), Salvador Dalí

Suposo que els meus lectors no recorden, o només molt vagament, aquell període importantíssim de les seves vides que precedí el seu naixement i transcorregué en el si de la seva mare. Però jo sí, jo recordo aquest període com si fos ahir. En efecte, si em pregunten com era “allà dins”, contestaré immediatament: “Era diví, era el paradís”. Però, com era aquest paradís? No tinguin por, que, de detalls, no en mancaran pas. Però permetin-me de començar amb una breu descripció general: el paradís intrauterí tenia el color de l’infern, és a dir, vermell, ataronjat, groc i blavís, el color de les flames, del foc; sobretot era tou, immòbil, calent, simètric, doble, enganxós. Ja en aquell temps tot plaer, tot encant, estava per mi en els meus ulls, i la visió més esplèndida, més impressionant, era la d’un parell d’ous ferrats en una paella, a això es

deu probablement la torbació i l’emoció que vaig experimentar des d’aleshores, durant tota la resta de la meua vida, en presència d’aquesta imatge sempre al·lucinant. Els ous ferrats de la paella, sense la paella, que veia abans de néixer eren grossíssims, fosforescents i molt detallats en tots els plecs de les seves clares lleument blavisses. Aquests dos ous s’acostaven (cap a mi), reculaven, es movien cap a l’esquerra, la dreta, amunt, avall; arribaven a la irisació i a la intensitat de foc de mareperla, només per a minvar gradualment i desaparèixer al capdavant.

Sembla cada vegada més cert que tota la vida imaginativa de l’home tendeix a reconstituir simbòlicament, mitjançant les situacions i representacions més semblants, aquell estat paradisiac inicial i especialment a superar l’horrible “traumatisme del naixement”, pel qual som expulsats del paradís i passem bruscament d’aquell medi idealment protector i tancat a tots els durs perills

del món nou, terriblement real, amb els concomitants fenòmens d’asfíxia, de compressió, d’enlluernament per la sobtada claror exterior, i de l’aspror brutal de la realitat del món, que restarà inscrita a la ment sota el signe de l’angoixa de l’estupor i el desplaer.

Records intrauterins (dins Vida secreta de Salvador Dalí), Salvador Dalí

3. La balada del clavell morenet (fragments), Josep Maria de Sagarra

I
Sense rialles i sense ploralles
sense amics ni companys
ni despit ni baralles,
Quimet té dotze anys
Si és tot galtes fines
fa valdre els seus drets,
i quan parla li ballen les nines
com dos escarbatets.
És una barreja de mel i rancúnia,
pintada de blau...
És una barreja de gràcia i angúnia
d’argelaga i viola suau...
De tant que estima a la tempesta
oblida les lletres que ha après.
I si algú li enraona, contesta,
com un home de pes.

II
Esquirolet que salta i que s’enfila!
Dins la barca no hi ha res tan segur
com aquest cos d’anguila;
com el Quimet no hi ha ningú!
Les miques que guanya
les paga i les dóna amb escreix.
L’escorpra i l’aranya
i tota la mala malícia del peix,

esquiva amb la traça
i el nervi eixerit.
És d'aquells que no es refien massa,
però, Mare de Déu, si té pit!...
No hi ha ni artífori ni fòtil ni eina
que li sigui un misteri per les mans,
quan arriba l'hora de la feina,
en val dos de grans.

III
No hi veus un pit, un llavi i una trena,
Enmig dels follets tremolants,
d'aquell rei que pujava a l'esquena
dels gambots i els llongants?...
Sents les angúnies i les noses?
Sents el misteri lluminós i net?
O se't barregen ja les dues coses
dins el cor petitet?
Ai, infant, quin perfum que fan les toies;
ja ho sap el teu nasset enyoradís;
ja endevines el gust de les noies
i el gust de l'anís!
Ja sap fer aquelles passes malaltes
el teu pas descalç!
Ai, infant, ja t'ensumen les galtes
els set pecats capitals!

*La balada del clavell morenet (dins
Cançons de rem i de vela), Josep Maria
de Sagarra*

**4. Els tres desitjos de la Mila (a partir
de Solitud, de Víctor Català)**

Primer desig

Sense delit, el seu home, en Maties,
tresca silent per l'ermita obaga.
S'hi va casar, la Mila, per descloure
d'un cop ben clar el temps de la
infantesa
amb el tiet i la padrina dolça
que li va fer de mare i de germana.
Mort el tiet, malalta la padrina,
en un rampell, després de les
desgràcies
el va acceptar per marit, en Maties:
un bordegàs de la mateixa vila.
Al mig del riu que ara tant enyora,
amb l'ull ben viu la Mila barquejava.

Cor

En mal moment se'n van anar a
muntanya!
Fer d'ermitans no és pas com es
pensaven.

El seu marit s'ha anat tornant un enze.
Sense fervor, malhumorat i feble,
ja no serveix ni per passar l'escombra
ni per plantar una rega de cebes
ni per tancar la boca als milhomes
que davant seu li diuen grolleries.
Malhumorat, sense zel, en Maties
només és bo per gastar les pessetes
que no ha sabut guanyar amb homenia,
aquells diners que van fer de la casa
vora del riu, venuda a corre-cuita.
Mal ermità, jugador, rondinaire.
tou i mesell, sembla que no la vegi,
bella i ardent, la ben plantada esposa.
Un sa desig, quan eren a la plana,
ben tendrament tenien l'un per l'altra.
En aquests cims, ella encara li busca
la festa als ulls, prô ell és una planta.
No fa pas res, en Maties: ni llàstima.

Cor

En mal moment se'n van anar a
muntanya!
Fer d'ermitans no és pas com es
pensaven.

Segon desig

Es diu Arnau, i els seus llavis són fruita.
Viu a Sant Ponç, el mas de les
muntanyes,
i n'és l'hereu, i ja en sap portar els
comptes.
Alt, jove i bru, una ombra de bigoti
gallardament li cobreix el somriure.
Com que és bon jan, la bonica ermitana
li fa més por que goig, que té xicota,
d'un altre mas, i els seus pares ho
aproven.
Fan bon parell, l'hereu i la pubilla.
Ja està arreglat: el dot, terres i rendes,
tot ben sumat farà un bon patrimoni.
Amb el pa tou es fan bones torrades.

Cor

I quines dents, que brillen com escates,
o com l'argent, si la Mila s'hi acosta.

L'Arnau, però, quan té davant la Mila
està a l'aguait, hi posa mala cara,
fins que al final no es pot estar de dir-li
que li té amor, que no vol la pubilla.

Què fas, Arnau? Que és dona casada,
i cap senyal no ha vist d'aquest viatge.
Ja li sap greu, a la bella ermitana,
de despertar una passió clara,
tot i que és cert que potser té la culpa
de no haver vist en aquelles mirades
els sentiments que ara ell no amaga.
Malaguanyat, aquest plançó tan tendre
i tan viril, i que ella hagi de viure
amargament amb una alzina vella
que ni tan sols serveix per estimar-la.
El bon Arnau, tal com se l'ha mirada
quan ha sabut que mai seria seva,
l'ha fet sentir que la seva companya
sempre fidel, la solitud, seria
d'ara endavant, una solitud mústia.

Cor
I quines dents, que brillen com escates,
o com l'argent, si la Mila s'hi acosta.

Tercer desig
En Gaietà aplega les ovelles,
les fa pastar l'herba més saborosa
i mentrestant sargeix, cuina o adoba.

Home manyós, en Gaietà no para,
sempre trescant, per cims i per
planures,
amb bon humor, que és amo dels seus
dies.
Com a pastor endevina la pluja
veu a venir oratges i seques,
i sap guarir nafres i rebincades
del bestiar, que no sempre sap caure.

Cor
Prô ni la veu, ni es fixa com el mira,
ni el bleix calent no sent, de l'ermitana.

En sap un niu de dites i rondalles,
velles cançons, que en tardes sense
pressa
la Mila sent com qui sent cantar un
àngel.
En Gaietà és vidu d'anys enrere,
i li sap greu com si fes unes hores
i s'entristeix cada cop que hi pensa.
És bon pastor. Tant s'estima la terra
i els animals com la gent que l'envolta,
grans i petits, per tots té una paraula,

un petit gest, un somriure amable.
Lluny de tothom, una tarda de boira,
sent el desig, la Mila, de besar-lo.
S'hi asseu a prop, i encara se li acosta,
insinuant que es deixaria prendre.
En Gaietà és dolç i li té afecte,
però no veu que ella és una dona
que s'esllangueix, sola, aclaparada.
El pastor és vell, molt més que ella no es
pensa.
Està arrugat pels anys, no pas a causa
d'haver passat la vida a la intempèrie.
S'ha equivocat, la Mila, amb aquest
home
un altre cop, com va fer amb en Maties
i amb l'Arnau. A un li falten ànims,
l'altre és un nen, i el tercer és un avi.
Ja no sent més que una ombra certa i
fonda:
la solitud li puja com una heura.

Cor
Prô ni la veu, ni es fixa com el mira,
ni el bleix calent no sent, de l'ermitana.

5. Entreacte

Autoritats, pagesos, ciutadans:
cantant cançons ha anat passant
l'estona
i heus aquí que som a la meitat.
A mi tant m'és si la bosseta sona,
que jo el que vull és que sonin ben alt
els nostres cors, trompeta i tenora,
els nostres cors, contrabaix i timbal.

A la meitat, han arribat les dones.
Damunt els cims, mirant-nos des de
dalt,
dona i parrac, malaguanyada Mila,
ve de la mà de Víctor Català,
de ca l'Albert, nascuda Caterina.
A Cadaqués, crescuda arran de mar,
vell escarràs, la peixatera Lúdia,
perd la raó i els trucs. Tot delirant,
el que no és s'ho inventa i s'ho imagina.
El seu destí és un doble fracàs.
I en fracassar es van tornar immortals.

6. Les corrandes de Lídia de Cadaqués

Aquestes són les corrandes
de la Lídia Nogués,
per tothom anomenada
Lídia de Cadaqués.

N’hi ha que diuen que era boja,
tot i que fa de mal dir:
si tenim en compte els fets
potser és que era el seu destí.

La seva mare era bruixa,
una bruixa de la mar.
Els seus fills poc hi tocaven
i el seu home es va penjar.
Per tal de fer quatre duros
Lídia de Cadaqués
es malguanyava la vida
pels camins tot venent peix.

Una frase repetia,
una frase com un clam:
que la mel, tot i que dolça,
no ho és pas tant com la sang.

Tenia gent a dispesa,
grans escriptors i pintors
de fama i anomenada:
Picasso i Eugeni d’Ors.

N’estava molt de l’Eugeni,
que era un noi molt eixerit.
Quin greu que li va saber
quan es va establir a Madrid.

Quan la Lídia llegia
el que publicava el noi,
deia que parlava d’ella:
eren moments paranoics.

Llegia tant a la seva
la peixatera Nogués,
que l’Oceanografia
transcorria a Cadaqués.

Amb els anys empitjoraven
els deliris de l’amor.
En comptes de “bona tarda”.
ella deia: “Eugeni d’Ors”.

Amb Trêsa la Ben Plantada
ara sí que l’ha clavat.
Lídia s’assenyalava
i deia: “És veritat”.

Això de tenir dos noms
es presta a confusió.
“«No és que me’n digui, de Trêsa”,
clamava: “És que la sóc».”
Amb motiu dels jocs florals
l’any mil nou cents vint-i-dos
es tornaren a trobar
ella i l’Eugeni D’Ors.

“I qui és aquesta dona”,
pregunten a Castelló.
El senyor d’Ors que respon.
“És una expiació.”

Sense feina assegurada,
ni fills ni familiars,
la van internar a Agullana:
“Si més no, que s’ompli el pap.”

Ella creia que era musa
i ho va encertar amb molt retard,
quan es va publicar el llibre
que D’Ors li va dedicar.
En aquesta obra magna
no s’està de comparar
la Lídia a Agullana
amb Goethe a Weimar.

El títol li fa justícia
a la Lídia Nogués:
La verdadera història
de Lidia de Cadaqués.

**7. Balada del sabater d’Ordis
(fragments), Carles Fages de Climent**

Té el gust solemne de les cerimònies:
un temps va dur la vara d’agutzil.
Trompetejava amb graciós estil.
(Fou, als tretze anys, corneta a les
colònies.)

Advera l’un que li han pres la dona,
l’altre retreu la dura mort del fill.
I el pensament se li va fent senzill
i xiula sol, riu, canta i desentona.

El vi li era bàlsam i sutzura,
mal i remei, raig d’ombres i lluor,
com una llum petita interior
que en la tenebra, iridescent, fulgura.

Amb gec donat, la vida es fa baldera.
Va caminant pel món com el qui fuig
de si mateix, bevent, de sobrepuig,
vi pels hostals o fent dormida a l’era.

Cor

Pensa: “Aquest viure és tast d’una
mixture

De fum i flama, de dolor o de goig.
La carn és feble i l’esperit, vi roig.
I el qui més lloa el seny sol ésser boig”.

Canya d’argent com el bastó de grèvol
que en l’alta Albera es tallen els pastors;
canya de sucre, esplet de temps millors,
ceptre de naips amb faç de rei benèvol!
La tramuntana ja dansava, duta
d’esquerra a dreta amb ritme torbador.
Només, tot just, mancava el director
que dansa i vent regís amb la batuta.

Sol, pel pendís d’aquesta feble vida,
branca de roure que ha perdut
l’esqueix,
es sobreviu feixuc de si mateix.
Sent la campana d’Ordis que ja el crida.

“Per tants senders he rubricat la firma,
tantes cruïlles saben el meu bleix,
que giro entorn la canya que em fa
d’eix.
He viscut molt i no sabré morir-me.”

Vol una mort senzilla i absoluta,
sense retorn, color, volum ni pes:

dins una flama retrobar el no-res;
sigui pel vent la cendra enlaire enduta.

Cobert de pols, com una bruna escorça
de pi tallat, sense ombra i sense rel,
de cara al nord, que fou el seu anhel,
caurà vençut. Ni el vi l’ha pogut tòrcer.

I al cementiri arrenca un clap d’ortiga
on, baldament la terra és del comú,
gairebé es sap en lloc propi i segur:
fill, pare i mare omplen la terra amiga.

Parteix pel mig aquella tosca canya
i en fa una creu que endinsa un pam al
sòl,
la tramuntana esquerpa fa un udol
i, tremolós, amb l’índex l’acompanya.
Sota el xiprer i la creu, ja res no et
manca.
Una balada et faci de taüt.
Tots els mussols de ploma de vellut,
immòbils, drets al caire de la tanca,
t’han dit adéu amb l’ala grisa i blanca.

*Balada del sabater d’Ordis,
Carles Fages de Climent*

**8. Les cales de Begur (fragments),
Josep Pla**

A Aigua-xellida hi havia l’Hermós, i a
Fornells en Rata; a Sa Tuna, en Pere
Pagell no parava d’un cap de dia a l’altre
per fer gran la mainada; a Aiguafreda, el
Miner, que era fi com el coral; a Sa Riera,
Florià Pi pescava i caçava amb un aire de
patriarca. A cada cala hi havia un amic
amb casa parada, l’escopeta darrere la
porta i un bot o una barca arran d’aigua.
A dins de la solitud hivernal i llunyana
de les cales de Begur aquests homes
delicats i ferotges feien una vida antiga,
plena de calma.

L’Hermós, amb quatre cordelles, anava
darrere del moixó i el calamars; Rata,
amb les batudes, pescava la boga i el
roger més gustós de l’aigua; Pagell,
que era un pobre pescador, amb el
palangre feia saltar el neret i el déntol
de plata; el Miner matava el llobarro
delicat, l’oblada, l’orada, els sards i les

salpes. Florià ha tret més anxova i més sardina del golf que estrelles no hi ha en un cel de maig... Si feia mal temps a mar, sortien a matar un conill. Sabien els claps de rovellons; collien els primers espàrrecs; coneixien on creixia una herba tendra, on madurava el gotim de raïm, on penjava la figa de coll de dama. Endevinaven el temps, miraven el cel, espiaven la mar, sentien el vent al clatell, venien un peix, polsaven una vela, seguien un núvol, ensumaven un rastre, feien pronòstics prudents i enraonats. Tenien el paladar fi i tot ho volien fresc. Cuinaven com els àngels i feien uns sofregits delicats. Tenien enginy a la mà, els sentits desperts, sentien créixer l'herba, dormien amb un ull obert... No hi ha altra cultura que aquesta, en aquest món. La resta és dolor, neguit i cendra.

*Les cales de Begur (dins El meu país),
Josep Pla*

9. Final

Autoritats, pagesos, ciutadans: ja s’ha acabat aquest breu espectacle, d’aquí un moment ja podrem fotre el camp. Us hem ofert una cantata amable, sense regust, malfats, setge ni fang, i que esperem que hagi quedat potable. Passen rabent els anys com una roda fets de retalls, fragments, trossos, cabdells temps barrejats, i al final una coda. Intrauterins, infants i jovencells. anem seguint a trompicons la moda i ens convertim, de cop, en vells mesells.

Cor

Ja te raó, el nostre narrador, prô no només hi ha hagut aquí xerrera que som també músics, molts, i un cor, i s’ha sentit prou alt una havanera, i el rap d’en Pla, cançons i spoken words. Si no vols pols no vagis pas a l’era,

que en aquest món tan galdós si no fos per aquest so que a tots ens eleva fóra més dur suportar els dolors i els desamors, i perdre la bufera, i fer-se vell, i assumir la grisor i la buidor, i consumir l’espera. Puja el volum, company, fora la por: que si cantem allarguem la fal·lera.

Amb ous ferrats comença aquest viatge que acabarà amb la paella freda. S’apaga el foc. Entremig de les brases, resta el dolor, el neguit i la cendra.

Jordi Molina: Instrumentista de tenora i compositor nascut a Blanes el 1962. En el camp tradicional ha format part de les més prestigioses formacions i a partir de l’any 1999 inicia la recerca de nous camins per a la tenora que l’han portat a col·laborar amb solistes i grups amb els quals ha enregistrat més d’un centenar de discs i ha desenvolupat una intensa activitat concertística en l'àmbit internacional. Com a compositor ha escrit sardanes, obres per a cobla, i música dels més diversos estils, que li han reportat premis com el Premi Ramon Serrat (1992), la Medalla al Mèrit Musical de l’OBP (2004) i el Premi Nacional Agustí Borgunyó 2011.

Vicenç Pagès: Nascut a Figueres el 1963, ha escrit novel·les com *Els jugadors de whist*, reculls com *El poeta i altres contes* i assajos com *Un tramvia anomenat text*, que li han reportat premis com el Sant Jordi, el Crexells i el Premi Nacional de Cultura. Entre les seves aficions hi ha la música i el mite de l’Empordà, que conflueixen en la cantata *Dels ous ferrats a la cendra*, de la qual ha escrit dues peces i n’ha adaptat quatre.